

Det Store Garderobeslaget

av Anne Nielsen

Det var en mørk og stormfull aften. Mor – i dette tilfellet meg – kjempet seg frem gjennom regn og vind til barnehagen for å hente toårig datter på Vepsetua – eller var det Bihaugen? Spiller ingen rolle – mor "couldn't care less", sliten som hun var etter en lang dag hos andre små kryp i en annen hage. Hun ville hjem – nå. Vel inne av døra møtes hun av et barn som for så vidt er villig til å gå hjem, så lenge det ikke involverer noen form for påkledning. I hvert fall ikke av mor. Vi hadde vært der før – da hun gikk i min barnehage noen måneder før, hendte det at de voksne tro til for å kle på ungen som var en amøbe i mors armer, men ikke i personalets. Har du noen gang sett en amøbe med klær? Ikke det nei – det er muligens fordi det ikke går an å kle på en geleklump uten å ty til en eller annen form for makt. I den gamle barnehagen gjorde ikke det noe, for der visste alle at jeg var en God (nok) Mor. Vi bare undret oss litt sammen over englebarnet som var en sol i alle andre sammenhenger bortsett fra når det gjaldt de der hersens klærne... Vel ute av døra derimot, på vei til bussen strålte hun igjen og var en fryd å være sammen med.

I den nye barnehagen derimot – der opplevde jeg det som mange foreldre må oppleve en gang i mellom – at du lurer på om de ansatte bekymrer seg for om du er bra nok som mor. Ikke at jeg klandrer dem – ungen vrælte daglig som en såret ulv og klarte denne ettermiddagen å drive styreren ut fra sitt kontor langt ned i gangen. Med et bekymret blikk ankom hun garderoben og spurte om jeg trengte hjelp. Herregud! Hva skulle jeg si til det? Jeg som var førskolelærer selv og per definisjon burde ta dette på strak arm!

Som sagt – det var tross alt en mørk og stormfylt novemberdag hvor man ikke sier pytt, pytt til riktig antrekk. En mager trøst var at styreren ikke fikk det til noe stort bedre hun heller. Og siden gikk det som det ofte går – unger vokser opp og det som før var umulig går etter hvert som en lek.

Årsaken til at jeg drar frem denne episoden er at den kan tjene som et godt eksempel på hvor viktig det er å være bevisst på hvordan vi tolker det som foregår mellom foreldre og barn. Og hvordan tolkningene endrer seg etter som tida går – men under veis kan ha svært stor innflytelse på forholdet mellom foreldre og ansatte i barnehagen.

Vi ser ikke verden slik den er

Vi ser den slik vi er

-Talmud

Her følger noen alternative tolkningsmuligheter som kan gi en litt å tenke på. Man kan for barnehagepersonalets del komme på den ideen at Mor er håpløs til å sette grenser – eller at det foregår noe fælt hjemme som gjør at barnet ikke vil hjem. Hvilket selvfølgelig er fullt mulig og bør tas med i betraktningen. Mor på sin side kan få den ideen at det skjer dumme ting i barnehagen som barnet ikke kan reagere på der og da, men når hun kommer tør barnet å "si fra" ved å bli vrang og vanskelig å ha med å gjøre. Hvilket også kan ha noe for seg en gang i blant. Alternativt kan de begge bli enige om at det er barnet som er helt umulig – kan det være noe "galt" med ungen? Før ville man gjerne tolket barnet som slemme – mens vi nå til dags kanskje tilegger barnet å være lei seg, eller muligens ha en aldri så lite snev av AD/HD?

Andre forklaringer står i kø: Kanskje det tar skade av disse lange dagene i barnehagen?

Om mor skulle få denne ideen er det klart for å stupe ut i et hav av skyldfølelse. Det er jo hennes og fars skyld at barnet vansmekter i institusjonen. Stakkars barn!

Nå er jeg i den heldige situasjon at jeg kan spørre hun som vrælte. Hun sier jada til å dele historien med flere og etterpå har vi en interessant samtale om hva som egentlig foregikk den gangen for 16 år siden. Hun kan godt huske sine sleipe, amøbeoppførsel på mitt fang, men på spørsmål om hva hun tror var årsaken til sin slappe protest, blir det stille en stund før hun svarer: kanskje hun ble sint på meg fordi jeg kom og bestemte over henne? "Hvem trodde du at du var, som var borte hele dagen og så bare trodde at du kunne komme her og komme her å bestemme over meg? – tenkte hun nå.

Men hvorfor skrek hun ikke da de ansatte i barnehagen kledde på henne? Nytt svar: "Hallooo, man skriker ikke når frisøren lugger!" Hun husker meget godt at det å protestere overfor fremmede var en "umulig tanke" i barndommen, også i skoletiden. De voksne var jo allmektige, læreren var sjefen, rektor svevet over vannene på nivå med Gud og dermed holdt hun på kontrollen der og da i likhet med de fleste andre "snille" barn. Mor og far derimot - man visste jo at de var glad i en uansett hvor teit man var! – i følge min datter. Vips dukker den tanken opp at det i noen sammenhenger kan være de trygge barna som fremstår som "vanskeligst." De som vet at de er elsket som de er – Warts (vorter) and all! som de sier i England.

Dattera og jeg kom fram til at dette kanskje også var en tolkning i ettertid, da hun selvfølgelig ikke husker nøyaktig sin egen motivasjon for å gjøre henting til en øvelse i selvdisciplin og aggresjonskontroll for mor, men det ringte noen bjeller hos undertegnede som akkurat hadde hørt et foredrag av Torgeir Alvestad samme dag om barns behov for medvirkning i sitt eget liv. Hans ide er at barn har behov for medvirkning, men at vi lett blander dette sammen med medbestemmelse. Akkurat i dette eksemplet var det ikke snakk om at barnet kunne slippe å gå hjem – men at det kanskje hadde vært mulig å legge til rette for større medvirkning for toåringen i denne situasjonen kan nok hende- sånn sett i etterpåkløskapens grelle lys. Eller

kanskje ikke – det er grenser for hva toåringer kan klare av fleksibilitet og samarbeid. Kanskje det var like greit at mor kledde på henne med makt og at hun hylte som et uvær – hun fikk i hvert fall følelsene ut! Ingen senere "Snill pike" nevroses der i gården!

Uansett vil alle disse forklaringene bare være teorier da det er umulig å vite hva som skjer inne i toåringen der og da. Og her er jeg ved poenget: Alle forklaringer vil sannsynligvis være en projeksjon av våre egne ideer om hva som skjer med den andre i relasjonen. På seg selv kjenner man ingen andre, sier søstrene Ihlem i sin bok med samme navn om kommunikasjon og teamarbeid. Å tro at andre er lik deg i ett og alt er i beste fall naivt, i verste fall symbiotisk og narcissistisk.

Her er det kanskje på plass med en definisjon av begrepet projeksjon: En projeksjon er tanker, følelser eller handlinger som blir oppfattet som uakseptable og forbudte. De blir fortrent før de når bevisstheten og projisert ut i omgivelsene der de tillegges andre mennesker eller systemer. De(n) andre er sint, fiendtlig eller slem. Kjennetegnes ofte ved at man er skråsikker på at man overhodet ikke har disse forbudte og fordømte egenskapene selv. Dette kalles også skyggen i Jungs terminologi. Ironisk nok kan det like gjerne være positive egenskaper man tilegger andre. Dette kalles av og til forelskelse i spesielt alvorlige tilfeller!

Om man for eksempel har fortrent sitt eget sinne vil man ofte oppfatte andre som sinte eller fiendtlige. Her har det vært mye positiv bevisstgjøring i de senere åra og få foreldre i dag blir overrasket om ungen skulle få et raserianfall eller tre. Men har man lite kontakt med eget sinne kan man fort bli litt hjelpeløs i møte med de moderne barna som hemningsløst uttrykker sin frustrasjon når verden går dem i mot. Voksne "Snille gutter og flinke piker" har ofte lite tilgang til egen aggressivitet og blir fort redd for andres sterke uttrykk.

Skyggen er alt du ikke vil være

-Jungs definisjon av skyggen

Jeg tror det er enda mer nytt under oppseiling i den kollektive psyken og det er at vi begynner å ta innover oss vår sårbarhet som mennesker. Avisene fylles av avsky for overgrep og mishandling mot tidligere barnehjemsbarn og ofre for diverse former for misbruk og overgrep. Hvilket er en god ting. Men i vår iver etter å ta avstand fra alt til Frelsesarmeens homofobi, statlige overgrep mot samer og andre fordommer har vi lett for å glemme at dette var den alminnelige synet på barn og mennesker inntil for kort tid siden og fremdeles er det i store deler av verden. Jeg har med vilje valgt disse eksemplene fordi de representerer en slags historisk utviklingslinje. Hver tidsalder sine forklaringsmodeller. En tids paradisi er den neste generasjonens helvete. Før var barn slemme. Overgrep kamuflert som oppdragelse skjedde til ditt eget beste. Det

var nødvendig å holde barns protest og opprør i ørene om det skulle bli folk av dem. Det var før. Nå i dag fins det en tendens til å se på dem som hjelpeløse ofre for de voksnes overmakt.

Skyggesiden i dette offerbildet er at alle barn er hjelpeløse og ikke tåler noen ting. Dette tror jeg ligger til grunn for mye av den handlingslammelsen som mange foreldre opplever i dag. De vil så inderlig gjerne gi barna sine noe bedre enn det de opplevde selv, men vet altfor lite om hva det betyr i praksis. Jo mer de er bevisst grusomheter de selv har opplevd, jo mer skyldfølelse får de om de setter tydelige grenser for barnet sitt. Dermed vil de som selv har hatt det vanskelig bli de mest usikre i sin egen foreldrerolle. Det som finnes i ryggmargsrefleksene er fordømt som "farlig" eller i det minste ubrukelig oppdragelse, mens det mangler handlingsmuligheter som oppfattes som akseptable. Dette har jeg snakket med mange foreldre om etter at jeg ble klar over disse sterke kreftene og det slår ikke feil. Jo verre barndom, som du er delvis bevisst på, men ikke har bearbeidet, jo mer handlingslammelse.

Og her er det projeksjonen slår bena under oss (for dette gjelder oss alle og kanskje særlig "ekspertene"). Sårbarheten blir projisert over på barnet og ikke eid av den voksne i samspillet. Med påfølgende forvirring for alle parter.

Har man mistet kontakten med sin egen sårbarhet kan man fort oppfatte andre som mer hjelpeløse enn de faktisk er. Dermed kan man bli motivert til å hjelpe dem i alt for stor grad – noe som på sikt kan medføre en tillært hjelpeløshet hos den andre. Siden kan man med god rett klage over at de er så himla tafatt. I begge tilfeller får man bekreftet sine antagelser om de andre. Og er blind for at man selv delvis er med på å skape denne situasjonen.

For å tydeliggjøre dette kan vi gå på en liten projeksjonsjakt i garderoben. Vi har allerede sett på muligheten for at foreldre og ansatte kan mistenke hverandre for å ikke være "bra nok", med påfølgende mulighet for konflikt. Men jeg tror vi fremdeles har lett for å lete etter forklaringene et sted som skaper mye forvirring – nemlig inne i barnet. Den gamle forklaringsmodellen var at barn skulle være lydige å underkaste seg de voksnes vilje. Gradvis hat vi gått bort fra denne ideen – men min påstand er at dagens foreldre generasjon strever i den motsatte grøfta. De er fremdeles overopptatt av barnet og projiserer mye av sin egen sårbarhet over på ungen.

Mulige projeksjoner:

Barnet er lei seg fordi mor eller far har vært så lenge borte og straffer dem med negativ atferd.

Her har man fremdeles en ide om at noen har gjort noe galt som skal straffes og hevnes, så her ligger det mange muligheter for å projisere sitt eget sinne eller

opprørstrang over på barnet. Og ubevisst applaudere protester og ta ut eget opprør gjennom barna.

Barnet er såret fordi hun er forlatt og ensom

Her fins det uante muligheter for å tilskrive barnet egne følelser av avmakt og ensomhet: Det kan for eks. være synd på barnet som må være så mye borte fra mor og far. Denne forklaringen kan det være lett å tillegge barnet om man selv har følt seg oversett og avvist. Jeg var ensom, derfor må du også være det. Jeg fryser – derfor er det kaldt. Vi kan alle huske slike uttalelser fra barndommen: All mat er god!. Min datter kom med følgende definisjon på genser en tid tilbake: Genser, det er noe barn må ha på seg når mor fryser!

I begge disse tilfellene setter man nå gjerne inn med enda en twist på denne prosessen: Etter at man har tillagt barnet sine egne følelsesmessige opplevelser begynner man å handle som om det var sant. Om mor synes barnets far er en drittsekk, tar hun det for gitt at han er det mot barnet sitt også og "beskytter" barnet fra å se ham. For eksempel. På fagspråk kalles dette for proaktiv identifikasjon.

Uansett hvilken form projeksjonen har vil resultatet for barnet være at det fremdeles ikke blir sett og forstått som seg selv.

La oss gå tilbake til garderoben og prøve å se med friske øyne på det som skjer. Kanskje det er svært enkelt. For eksempel: Barnet er sint på mor som bestemmer over henne.

Denne forklaringen ligger tettest opp til det hun som lekte geleklump en gang for lenge siden husker som motivasjonen for å være vrang.

Den er også mest i takt med det utviklingsprosjektet som er mest fremme mellom to til tre år: nemlig utviklingen av viljen. Uten egen vilje intet tydelig JEG. Sinne er som kjent grensevakten vår. Den sier fra når noen har tråkket over og kommer for langt inn på vårt territorium. I førskolealderen er dette området av personlighetsutviklingen på sitt mest intense. Barnet øver seg på å gå ut av symbiosen med mor og finne sitt eget ståsted i livet. "Jeg er ikke deg – og jeg vil ikke det du vil" sa en gang nevnte datter i et anfall av selvinnsikt en gang i fireårs alderen. Så bra! tenkte jeg og følte meg ganske matt- samtidig. For dette er ikke lett. Særlig ikke for de av oss som har et anstrengt forhold til autoritet og makt slik etterkrigsgenerasjonen – de såkalte babyboomerne har. Vi blander sammen autoritet med autoritær. Dette er gammelt nytt for ansatte i banehagene, men ikke for dagens foreldregenerasjon. De står til knes i dilemmaene og vet ikke sin arme råd. Det vet TV3 og pøser ut Nanny-serier til hjelpetrengende foreldre.

Det er kjipt å være kjip og det er nødvendig. For å være en god nok mor og far må man tåle å være dum – i barnets øyne. Det vet vi alle – men svært mange strever vanvittig med å gjøre det i praksis for tiden. De strever så mye at Oslo kommune må minne folk på det med svære plakater på T banen. *Vær dum, kjip og teit*, står det med

store bokstaver. – Si JA til NEI! Det fører til hyl og skrik i garderober og andre steder og det er OK.

Barn blir ikke nevrotiske av frustrasjoner.

Men av mangel på mening med frustrasjonene.

-Sigmund Freud

Møtet med nødvendig eller uunngåelig frustrasjon

Jeg har hatt moro av å bruke sitater fra Freud og Jung i denne artikkelen fordi de både har gitt oss nyttig innsikt i det ubevisstes spennende landskap og samtidig har blitt grundig misforstått og misbrukt i den gode saks tjeneste. Noe av konsekvensen sliter mange foreldre (og fagfolk) med i dag. De tror at barn blir traumatisert av den minste lille motgang, timeout eller raserianfall og at man kan gå gjennom livet uten at mørke skygger stenger for solen en gang i mellom. Umulig prosjekt. Det nødvendige er derimot å holde barnet i kjærlige hender i møtet med det farlige. En trygg voksen som ikke forneker det vonde. Eller prøver å løpe fra det. Men som er der og holder. Når jeg tenker på min lille datters rolle i det daglige garderobeslaget er ikke svakhet det første ordet som faller meg inn. Tvert imot var det et sterkt møte med en selvstendig, viljesterk sjel som hadde behov for innflytelse over sitt eget liv, men ikke helt hadde lært seg en fredelig, balansert måte å gjøre det på enda.

Barnehagens rolle for foreldre i nød

Nettopp her har barnehagen en viktig rolle å spille. Både ved å formidle nødvendig kunnskap om barn og barns utvikling til foreldrene og ved å bli bevisst sine egne følelser og tanker slik at de ikke blir projisert over på barnet eller foreldrene. Utvikling av viljen er sentral i en sunn personlighetsutvikling og det fører til litt klabb og babb og det er normalt! Utfordringen for oss alle er å tåle denne eksistensielle smerten i livet, eie vår egen sårbarhet og ikke tro at livet kan leves med bedøvelse.